

Дьинэ кыылларын уонна көтөрдөрүн туһунан хоһооннору төһө билэбит?

Презентацияны бэлэмнээтэ
«И.В.Иванов аатынан
Дьаархан орто оскуолатын»,
оскуола иннинээҕи уһуйаан
иитээччитэ Александрова
Зоя Афанасьевна.

2023 сыл

МИН АТЫМ

Атым миэнэ сүрдээх чычаас,
Аата Үрүң Тураҕас,
Аһатабын, уулатабын,
Арыт миинэн барабын.

Кычымнарын, суларын
Кыраһыабай гыһыабым,
Танас сыһа буламмын
Чаппараах да тигиэбим.

Атым миэнэ букатын
Ыһыах атын курдук буолуо,
Атастарбын кытары
Айаннатан ходьотуом.

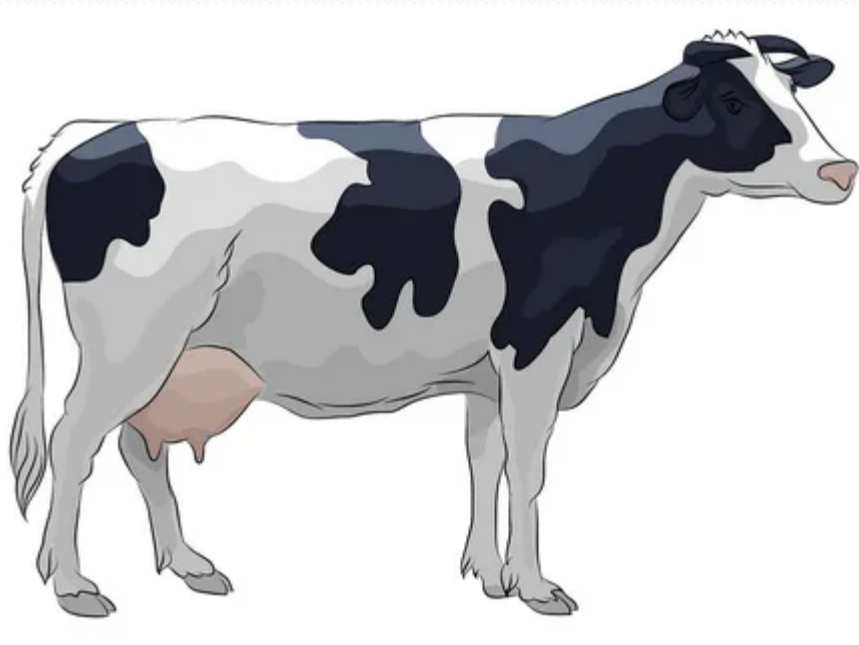
КУЛУНЧУК

Сылгыһыт Сэмэммит
аҕалла

Тулаайах хаалбыт
кулунчугу.

Суосканан аһаттыбыт
кинини —

Сотору батыста кинини.

Манааччийа

Манааччийа — мааны ынах,
Сүөгэйдиир диэн оҕолоох.
Ынахпыт ыанньыйан кэлэр,
Үүт, сүөгэй, суорат дэлэйэр.

Сүөгэйдиир
Ньирэйбит Сүөгэйдиир
Кыра оџо кэриэтэ.
Үксүн суосканан аһыыр,
Уонна биһиэхэ атаахтыыр

Төкөө

Төкөө диэн ааттаах
Ферма атыр оҕустаах.
Ынах хомуйа барабыт,
Төкөөнү бастатабыт.

ТОРБОСТОР

Титииккэ

Тэһийбэт

Тэһии-мэник

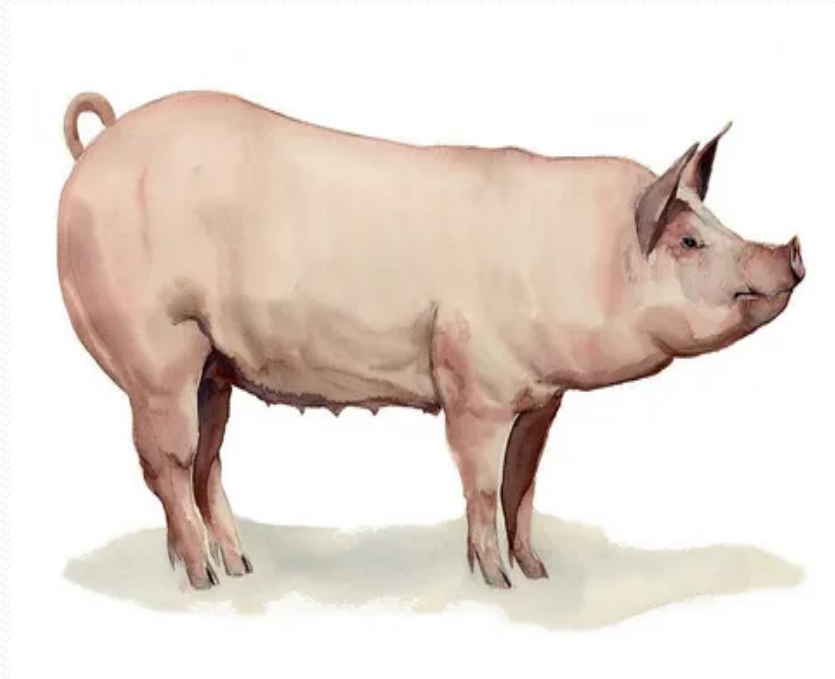
Торбостор!

Унуох күлэ

Кэһиилээхпит,

От үргээн

Сиэтиэхпит!

Сибиинньэ

Халбыыр үүтү сөбүлүүр

Кини аата сибиинньэ –

Чалбахха, бадараанна

Күнү быһа «сөтүөлүүр».

КУОСКА

Көрсүө куоска албынныыр:
Көрөр-көрбөт тылбыгныыр,
Түүнэн үктээн сыбдыйар,
Түүнүн эрэ бултаһар.
Куоска — тиигир быраата,
Хахай, леопард, пантера,
Барс, бэдэр, ягуар —
Барыларын уруута.

Моойто

Моойто тыаба тахсаары
Сирэй-харах манаһар,
Моботойдуу барсаары
Илин-кэлин түсүһэр.
Күүтэ-күүтэ сүүрэрин,
Кутуруга оонньуурун
Түһээн кытта көрөбүн
Түөрт атахтаах доборбун.
Хороон хаһан бурбайан,
Кутуйахтыыр, быталыыр,
Ньолбоһуйан ууга устан,
Куйаас күннэ сөрүүкүүр.
Хаалбат өрүү миигиттэн,
Оскуолаба барсыһар,
Киэһэриитэ тиһинэн
Хардаһаны тасыһар.

ХАРАБЫЛ

Мөп-мөкүнүк ыт оѳотун
Миэхэ бэлэх биэрдилэр.
«Бэриниилээх доѳордонуон,
Бэйэн аһат», — диэтилэр.
Иһит булан үүт биэрдим,
Иһэн-салаан кэбистэ.
Сылаас тэллэх тэлгээтим,
Сытаат, тута утуйда.
Кыһын хаары оймуубут,
Сайын тыаны аймыбыт.
Таптыыр ытым — Харабыл,
Адбас дьиннээх — харабыл.

БАРААН

Хара бараан,

Хара бараан

Аһы бары

Аһаан баран,

Өссө топпот,

Тохтообот,

Ийэккэтин ыңгырар,

Ийэккэтин ыксатар:

— Ийээ-э-э! Мээ-ээ-ээ!

Ханнаный мэммээ-ээ?

Кэл, эмийдээ-ээ!

СЫЛГЫЛАР

Халын хаары хайытан
Биир кэм өрө бурбатын,
Араас өгнөөх сылгылар
Атаралыы сырсаллар.

Самыылара ласпайан,
Сиэллэрэ ыһылланнаан,
Көбүллэрэ үрэллэн
Аастылар көтөн-мөҥөн.

Сахабыт киэн туттуутун,
Баайын, миинэр минэтин
Дьөһөгөй оҕолорун
Көрүөххэ үчүгэйн.

ТАБА

Туундараба, тыаба, хайаба

Тохтоон турбат көлө!..

Тайба кыылын чугас аймаба

Таба сизлэн кэллэ.

КУРУОЛУК

Куобах курдук үүт-үкчү,
Кулгаабын чөрбөннөтөр,
Бөлтөччү, төгүрүччү
Көрөр, күөх окко сытар.
Дьонтон төрүт куттаммат,
Аһырын да туттуммат.

Бөтүүк

Харана ааһыята,
Халлааммыт сырдыята
Күрээнньик иһигэр,
Кирээккэ үрдүгэр
Хохоллон олонорон,
Куолаһын оностон
Үс төгүл үөгүлүүр,
Өрүтэ көтүөлүүр.
Бөтүүкпүт хаһыята
Тыа ыалын чаһыята

Куурусса

Кынаттаах да көппөт,
Сүүрэн да сир өппөт
Куурусса кудаахтыыр,
Ол аата сымыттыыр.
Сымыта уоһахтаах,
Алдьаммат тас хахтаах
Сып-сылаас сымытын
Ытыспар ылабын,
Ньолбуһах быһытын
Сонургуу көрөбүн.

Чоппууска

Түүтэ-өнгө сымнаҕас,
Дьүһүнэ ап-араҕас,
Сүүрэр-көтөр чэпчэкистик
Төкүнүйэр түү мээчик,
Чоппуускабыт улаатыа,
Куурусса буолан тахсыа.

ХААС

Иитийэх да хаас —

Син биир хаас:

Тумса да болтобор,

Түөһэ да томтобор,

Кыһыллаах атахтаах,

Кырыылаах кынаттаах.

Арай дэн-дун

Кынг-хан сангарар,

Арай дэн-дун

Кынг-хан кыһырар.

Субан күөх сайыннаах

Собуруу дойдуга

Барбакка хаалтыттан

Абарар быһыылаах.

Ол иһин наһаа аһынабын,

Ол иһин таптаан аһатабын.

КУС

Бу кус

«Куһаҕан кусчаан» буолбатах,

Бу кус

«Эриэн моой» да буолбатах,

Бу кус

Хаар курдук манан,

Бу кус

Кустан бары улахан!

Арааһынан аһатыабым,

Арахпакка маанылыабым,

Хааһы баҕас куотуоҕа,

Куба саҕа буолуоҕа!

Болџомтоџут иџин махтал!